

Časnik®

»Nova železna zavesa«

Dnevnik Libération sem začel brati v študijskih letih v Parizu, ko je bil še skrajno lev. Sčasoma se je unesel in je za razliko od slovenskih večinskih medijev intelektualno pošten in ne manipuliral, zavražja, podtika, laže. Zato sem se z zanimanjem ustavil ob naslovu Svoboda tiska v Vzhodni Evropi: »Govorimo lahko o novi železni zavezi« (10. marec).

Toda kakšno razočaranje! Mojster laži in sprevačanja Joseph Goebbels, Hitlerjev minister za Ozaveščanje javnosti in propagando, bi gladko priznal, da česa takšnega ni sposoben, Stalin bi brez pomislekov obglavil Agitprop in za novega direktorja nastavljal človeka, ki v Libé sporoča, da tisti, ki so železno zaveso sneli, obešajo novo. Genialno! Kdo je premagal Hitlerjevega ministra? Komu bi Stalin zaupal vodenje Agitpropa? Nihče drug, sodeč po Libération, kot Marko Milosavljevič, učitelj naših novinarjev in ljubljenec naše RTVS.

In kaj izvemo od učitelja naših novinarjev? Za slabo stanje medijev v Srednji Evropi sta kriva Orban in Janša. »Nista prava liberalca. Čeprav se predstavljata kot nasprotnika komunističnega režima, sta bila v resnici dolgo časa del tega sistema.« Žal, »EU [teh politikov] ne sankcionira dovolj zaradi njihovih zlorab oblasti«. Kaj drugega kot še en poziv k zaprtju Janše? Kučan ga je poslal na Metelkovo, naše (krivo)sodstvo na Dob, ga bo EU na Goli otok?

In kronski dokaz Janševe sovražnosti do medijev: »Govoriva vendarle o politiki, ki je imel novinarji javne televizije za »prostitutki«.« Milosavljevič ne pove ničesar o kontekstu, še manj, zakaj in kdaj se je to zgodilo; utaja, da je bil Janša takrat v opoziciji, kaj šele, da ga je sodišče oprostilo. Ni šlo za žalitev, marveč za uporabo Orwellove kritike: »Res je, da literarnim prostitutkam, kot sta Ilija Erenburg ali Aleksej Tolstoj, plačujejo velikanske vsote denarja...« (Preprečevanje literature).

Zaključimo s španskim borcem, levičarjem, Orwelloom torej: »V slehernem trenutku obstaja tudi neka prevladujoča pravovernost. Da se zoper njo pregrešiš, moraš imeti debelo kožo, včasih pa to pomeni tudi, da si za več let prepoloviš zaslužek. Jasno je, da je zadnjih petnajst let prevladujoča pravovernost, še zlasti med mladimi, 'levica'« (Pisatelj in Leviatan).

Zato bi bilo vredno razmisliti, ali ni Milosavljevičeva »nova železna zavesa« še ena dimna zavesa, ki jo dvigajo »napredni antifašistični pravoverni levičarji«, da lahko EU spreminjajo v novo živalsko farmo. Ta naj ne bi bila več omejena le na Srednjo Evropo, kot nekoč, marveč tudi na Zahodno, »jedrno«. Pri tem imajo novinarji in njihovi učitelji nenadomestljivo vlogo. »Vsi drugi prašiči na farmi so bili rezani. Med njimi je bil najbolj znan debelušček, ki mu je bilo ime Cvilko. [...] Bil je imeniten govornik in [...] o njem so pravili, da zna črno spremeniti v belo« (Živalska farma, 15).

Drago Karl Ocvirk

nastale poškodbe. Kljub vsemu je imel kodeks prvotno in kakovostno vezavo z enojnimi vezicami, ki se je ohranila skozi 300 let.

Kako je razstaviti 300 let staro knjigo?

Moja želja je bila, da bi knjigo restavriral *in situ*, da mi ne bi bilo treba odpeti nobenega vozla in izvleči nobene niti. Knjižni blok bi podlagala in restavriral vsak posamezen list, a žal ni šlo. Odločitev, da knjigo razdrem, je bila res težka. Odločila sem se, da vse elemente nepoškodovane izvlečem, očistim in okrepim ter jih vrnem nazaj. Knjiga mora biti znova v uporabi, mora se odpirati. Zdaj je shranjena v primernem prostoru, na temperaturi od 17 do 18 stopinj ter 50–55% vlažnosti, v posebej za to narejeni škatli. Računam, da mi bodo patri dovolili, da bom knjigo občasno šla pogledat in preverit, kako se, »obnaša«.

Si restavriral tudi liste, ki so bili skozi stoletja dodani kodeksu in pravzaprav niso njihov organski del?

Vse priloge sem skrbno zaščitila, saj predstavljajo zgodovino tega pasijonskega zapisa, ne glede na to, kako dolgo nazaj so nastale ali bile dodane. Vsako posebej sem zaščitila, predvsem zato, da se nečistoče, kot so kleji, belila in polnila, z enega lista čez leta ne bodo preselile na sosednje zapise, ki so starejšega datuma. Ko enkrat steče reakcija, ne moremo več kaj dosti narediti. Ravno tako je s svetlobo. Papir svetlobo akumulira in tudi ko knjigo zapremo, svetloba še vedno deluje. Moj profesor Christopher Clarkson je večkrat rekel, da so knjige časovne kapsule in da največ škode naredimo, ko nanje ne gledamo s tega vidika.

Ob omembi restavratorskega poklica največkrat pomislimo na obnovo slik, fresk, pohištva. Poklic konservatorja-restavratorja knjig pa je slabše poznan. Kako prideš do te izobrazbe?

Pri nas se za poklic knjižnega konservatorja-restavratorja ne moreš izobraziti, znanje lahko pridobiš edino s prakso. Mene je za to delo navdušil profesor Demšar na srednji grafični šoli. Kar naprej sem ga nadlegovala z vprašanji:

Kako ste pa včasih to delali, kaj ste uporabljali ...? Bil je mojster vezav iz nekdanjih časov in to znanje je poskušal prenesti na nas. Potem sem dobila službo v Arhivu Republike Slovenije, kjer sem zaposlena še danes. Ob delu sem doštudirala bibliotekarstvo na Filozofski fakulteti, vmes pa sem se izobraževala v skoraj vseh restavratorskih delavnicah v Evropi, od Budimpešte do Münchna ... Tako sem specializirala knjižno restavratorstvo in ta znanja prenašala v slovenski prostor. Nato sem na Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje vpisala specializacijo na minimalnih posegih,

Škofjeloški pasijon dela naš kraj celovit in bogatejši. Boljši.

kar 17 let pa sem se izobraževala tudi pri prof. Clarksonu iz Oxforda.

Najbrž moraš usvojiti znanje precej različnih področij?

Res je, restavrator mora imeti ogromno znanja, da lahko izvaja minimalne posege. Poznati mora les, postopke rasti, poseka, sušenja, obdelave; potem je tu pasarstvo, saj moraš znati izdelati medenaste zatiče, zapirala in druge knjižne elemente. Poznati moraš načine izdelave pergamenta, prepoznavati kože in načine njihove obdelave, poznati različne tehnike izdelave papirja, tkanin, vrvi ...

Je res, da so te ljudje ob omembi tvojega poklica vprašali, v kateri restavraciji delaš?

Ja, tudi to se dogaja. Ljudje me sprašujejo, kaj delam, in ko povem, da sem restavratorka, pomolčijo in nato vprašajo, v kateri restavraciji sem zaposlena.

Knjige so spomin človeštva, neprecenljiva zakladnica znanja, vedenja in modrosti. Doživljaš svoj poklic konservatorke-restavratorke kot posebno poslanstvo? Se tvoje delo zaključuje, ko zapustiš delavnico v Arhivu Slovenije?

Res je, vse svoje počitnice in dopuste sem preživela tudi s strokovno literaturo ob sebi, pa ob razmišljanju, branju, skiciranju, načrtovanju. Moj poklic je na nek način stil življenja. Rada imam

to delo in hvaležna sem staršem, ki so mi privzgojili delavnost. Predvsem pa sem hvaležna svoji družini, še posebej možu Marku, ki me je vedno podpiral v profesionalni usmeritvi, skrbel za najine otroke ob mojem študiju in vseh izobraževanjih.

Začeli sva v Škofji Loki, pa še zaključiva z njo. Letošnja izvedba škofjeloške procesije je zaradi epidemičnih razmer prestavljena v naslednje leto. Sodelujete z družino pri uprizoritvi? Kako doživljaš uprizoritev Škofjeloškega pasijona?

Zelo lepe spomine imam na vse uprizoritve škofjeloške spokorniške procesije. Sama v njej še nisem sodelovala, so bile pa pri vseh uprizoritvah dejavne moje tri hčere. Družinsko življenje smo prilagodili vsakokratni uprizoritvi in v bistvu je na ta način sodelovala vsa družina. Največkrat je bila vključena najmlajša hči Tinkara, ki je sodelovala v zboru Adamovih otrok, pri zadnji uprizoritvi pa je delala v maski. Škofjeloški pasijon smo si ogledali večkrat, tudi skupaj z mojimi starši. V spominu mi ostaja kot veličasten in edinstven dogodek. Treba je omeniti, da je to v Sloveniji drugi največji dogodek, kar se množičnosti tiče, takoj za Planico.

Gledaš zdaj, ko si temeljito spoznala knjigo, na procesijo kaj drugače?

Zagotovo zdaj na spokorniško procesijo gledam drugače. Že prej se mi je zdela to ena izmed veličastnih, velikih reči, veliko mi pomeni, da je nastala in se odvija v mojem kraju, da je vanjo vključenih tako veliko ljudi. Zdaj se še bolj zavedam tega, da nas v resnici poveže, in to v velikem številu. To je tisto »ta pravo«. Ta povezanost ostane tudi v vmesnem času, med uprizoritvami. To dela naš kraj celovit in bogatejši. Boljši.

Naj še dodam, da smo premalo hvaležni Bogu in Romualdu, premalo se zavedamo, kaj nam je po Romualdu Bog dal. Naša mala Škofja Loka še po stoletjih buri duhove, koliko narodov si želi, da bi imeli takšen zapis. Mi pa tako malo cenimo svojo dediščino. Kdor ne pozna svojih korenin, ne more biti dedič.

Helena Janežič

Med restavriranjem Škofjeloškega pasijona. Foto: Jana Jocič